

Общественно-политическая газета
Ханты-Мансийского автономного округа – Югры

ХАНТЫ ЯСАҢ

ПЯТНИЦА

24 марта 2016 года

№ 6 (3450)

www.khanty-yasang.ru

Основана 1 ноября 1957 года

Касум вошн вўдең ёх кассат

Ханты хә Алексей Тарлин вўдең ехдәт кәсупсыһн

Тәм
номерән
лўнтаты:

7

«Именитые
богатыри Обского
края» немуп
хәлмит киника
етәс

10

Шўкщәты вер
пелы сәмәң ими
Татьяна Русанова
вәлупсәд оләңән

12

Софья Каксина
20 мулдас ол
нявремәт ханты
ясәңа вәндтәл

13

Нижневартовской
район Ларьякской
әшкола 174 ола
йис

16

Ёмвошн «Торум
Маа» музейн
«Тыләщ поры»
версы

«Нявремӑт ол» пӑты

Тӑм ванӑн Ёмвошн «Югра» немуп РИЦ хот йитн айкел хӑншты па ӑкӑтты ӗх округев хўваттыйн вӑндтӑты па айдат ӗх верӑт тӑты департамент кӑща не Л.Н. Ковешникова па культура верӑт тӑты тӑхи кӑща ими Н.М. Казначеева пида вӑйтантыйлсӑт. Кӑща неңӑн ӑктӑшум хуятӑта айкел версӑнӑн, муй ширн «Нявремӑт ол» Югра мўв луваттыйн 2016-мит олн лӑщӑтлы.

Сырыя Л.Н. Ковешникова путӑртӑс, хуты 2015-мит ол сухӑнты елпийн хӑлум ол луваттыявумпушхиет иса хӑтл мӑр тӑпиет давӑлдты хота янхты питсӑт. Интӑм ар ӗр пунды, лӑдн 1,5 ол вўш эвӑлт 3 ол луват вӑнты пушхӑта ищи ясли-хотӑтн тӑхет мӑты.

«Нявремӑт ол» олӑнӑн кӑща не лупӑс, хуты кашӑн ол нявремӑт

пӑты арсыр емӑнхӑтлӑт, вӑйтантупсӑт, кӑсупсӑт, лўнтупсӑт, якхотӑт па ӑмӑщ верӑт лӑщӑтлӑйт. Тӑм олн дыв лӑнхӑлӑт, лӑдн мет ар пушхиет ӑнкидал-ашидал пида сыр-сыр кӑсупсӑтн па емӑнхӑтлӑтн ат вӑсӑт. Ши тумпийн кӑши-мӑш тӑйты нявремӑт пида ищи ям арат вӑйтантупсы, вӑндтӑты хӑр лӑщӑтты нӑмӑсды. Щӑлта округев

хўваттыйн дыв пӑтӑла немасыя вӑндтӑты па ямӑтты хӑс тӑхи пўншлы. Ши кўтн интернетн мӑшмӑлтум пушхӑт тӑйты ӑнкет-ащӑт пӑты немасыя «онлайн» вӑндтӑты тӑхи лӑщӑтлы, лӑдн дыв имухты арсыр кӑши-мӑш, нявремӑт енмӑлты верӑт олӑнӑн леккӑрӑт эвӑлт уша павӑтты веритсӑт.

Н.М. Казначеева путӑртӑс, хуты тӑп

округевн увӑс мўв нявремӑта искусствайт вӑндтӑйлды хота нивӑл класс вўш эвӑлт рӑхл юхӑтты па елды колледжая мӑнты. Тӑмхӑтл щӑта 670 няврем па айдат ӗх вӑндтӑйл. Дывӑт якты, ариты панарӑсты, олупн хўрӑт хӑншы верӑта вӑндтӑлдыт.

Кӑща неңев ястӑс, хуты «Нявремӑт ол» пӑты Югра мўвн йилуп верӑт лӑщӑтсыйт. Щит «Йис пурмӑсӑт ӑкӑтты па шавиты тӑхет – нявремӑта», «ариты па сыр-сыр нарӑсты юхӑтн юнтты нявремӑт пӑты тӑхи» па па ӑмӑщ верӑт.

Ирина САМСОНОВА

Мосты ут олӑнӑн интернетн уша павӑтлўв

Ай кер тылӑщ 11-мит хӑтлӑн Ёмвошн Югра мўв кӑща не Наталья Комарова мирхот верӑс. Щӑта ясӑн мӑнӑс, хутыса мўн мўвевн мир интернет ширн арсыр йилуп верӑт олӑнӑн уша павӑтты шир тӑйлӑт, муй версы 2015-мит ол мӑр, лӑдн Югра мўвев луваттыйн интернет иса кӑртӑтн яма рӑпитӑс.

Наталья Комарова лупӑс, хуты информацийной обществая лӑщӑтты ширн Россия мўвевн округев па тӑхет кўтн нядмит тӑхийн вӑл. 2014-мит ол киньши аршӑк хӑннехӑ многофункциональной центра государственной нӑтупсӑт щира янхлӑт.

Югра мўвевн 2015-мит олн 6,5 шурӑс машина ГЛОНАСС немпи шўңкӑн версы. 2014-мит ол киньши 1,4 пўша ара йис. Ши ут хўватспутникширнуша павӑтты рӑхл, хута ши машина интӑм вӑл. Щит версы, лӑдн мирев иса тӑхийн яма давӑлман вӑс.

Округ информацийной технологийт департамент кӑща хӑ **Юрий Торгашин** путӑртӑс, хуты Югра мўв ӑшколайт хуши электронной школьной

дневник ширн нявремӑт вӑндтӑйлды питсӑт. Округевн кӑртӑтн ям интернет версы, интӑм иса мир кўтн тӑп 0,15 процент ӗх интернет такды вӑлдӑт. Н. Комарова лупӑс, хуты ши вер ӑхтӑйн елды рӑпитты мосл, лӑдн кашӑн ай кӑртӑн ши ут ат вӑс. Щит верды, лӑдн округ мир яма ат вӑйтсӑт, хутыса мўн кӑща ӗхлўв рӑпитлӑт, па кӑщайт ищи ат вӑйтсӑт, муйсӑр нўшайт округ мир тӑйлӑт.

Ю. Торгашин ясӑн ширн, Югра мўвевн 84,4 процента ӗх интернет пида вӑлдӑт, иса Россия мўв хўваттыйн – тӑп 64 процента ӗх. Вӑндтӑты верӑт хўват департамент кӑща не **Любовь Ковешникова** мирхотн лупӑс, хуты интӑм дыв верлӑт, лӑдн ӑнкет-ащӑт ат вӑйтсӑт,

хӑн дыв нявремел ӑшколая юхтӑс, хӑн тулта юхи мӑнӑс. Ин ӑнкет-ащӑт смс ширн ши олӑнӑн уша павӑтты питлӑт. Л. Ковешникова лупӑс, хуты тӑм ол кӑт тылӑщ мӑр ӑнкет-ащӑт эвӑлт госуслуги сайт хуша 94 шурӑс вохты непек юхтӑс, лӑдн уша верты, хутыса нявремел вӑндтӑйл. Мӑнум ол киньши щит шеңк ар.

Ёмвош район кӑща лӑнкар хӑ **Юрий Рудаков** мирхотн путӑртӑс, хуты район хуша Согом кӑрт тумпи иса кӑртӑтн интернетверсы. Многофункциональной центр ӗх интӑм иса кӑртӑта машинан юхтӑйлӑт, лӑдн кӑртӑн мир иса мосты непекӑт юлн ат лӑщӑтсӑт.

Мир тӑлаңа вӑлды верӑт олӑнӑн мирхотн здравоохранения

департамент кӑща юкана вӑлды хӑ **Владислав Нигматулин** ясӑн тӑс. Мӑнум олн Югра мўв правительства па здравоохранение министерства кўтн кашашты непек хӑншы, ши ут хўват иса ай кӑртӑт па вошӑт кўтн спутниковой канал ширн единой государственной информацийной система версы. Интӑм кашӑн хӑннехӑ «электронная медицинская карта» верды, лӑдн кӑща ӗх па вӑн леккӑрӑт вӑйтсӑт, муйсӑр кӑртӑн муй арат кашӑн хӑннехӑ вӑл. Интӑм интернет **Регистратура86.рф** немпи ут рӑпитл, кашӑн хӑннехӑ щӑта пӑдъница янхты пӑта хӑншӑншыйлды шир тӑйл. В. Нигматулин лупӑс, хуты елды дыв верты лӑнхӑлӑт, лӑдн округ мир интернет хўват кӑшитты вер олӑнӑн иньщӑсты шир тӑйсӑт.

Надежда РАГИМОВА

Мосты верат нух вантсат

Ай кер тыдӑш 18-митн Ёмвошн округ правительства мирхот вӑс. Мирхотн кӑща ӗх социально-экономической, айдат хоттел хуятӑта вӑдты хотӑт ӗша павӑтты, жилищно-коммунальной верӑт лӑщӑтты па па мосты верӑт олаӑн пугӑртсӑт.

Мирхот одниттыин округ кӑща не Н. Комарова мет вудаґ верӑт олаӑн лупӑс. Российской правительства хӑдум ода рӑпата план версӑт.

Ищимӑш непеке ин округевн вӑды па ши план хӑват хӑдум од мӑр рӑпитты питлӑт. Губернатор не лупӑс: «Тӑм план округ мирн, ай вошӑтн, кӑртӑтн па оса тӑхетн рӑпитты хуятӑтн нух вантсы. Дыв мосты ширн шит тӑнматсӑт па мӑнева ши вер олаӑн дӑв нумӑсдал китсӑт. Тӑм план ӑхтийн елды па рӑпитты па мосты ширн шит лӑщӑтты питлӑв».

Кимит вудаґ вер, шит вӑдты па рӑпитты хотӑт тӑс ширн нух вантты па па сӑс-тӑд пурая лӑщӑтты мосл. Правительства мирхотн кӑща ӗх хотӑт омӑсты министерства пида хӑншум кашашты непеке нух вантсӑт па вӑсӑт. Ши

вер хӑватн федеральной бюджет эвӑлт округева 15,5 миллион шойт вух мӑды, округ эвӑлт 100 миллион па 6 миллион муниципальной тӑхет эвӑлт ши вера тӑруптӑды. Ши вухӑт унтасн 136 айдат семья вӑдты хот ӗша павӑтты шир тӑйлӑт. Округев хотӑт омӑсты департамент кӑща хӑ С. Цыганенко лупӑс, хути тӑм одн хот лӑтты тын 10 процента ая йис. Мӑнум одн «Жилище» верхӑват 116 айдат хоттел ӗх хотӑт лӑтсӑт.

Тӑм од Югра мӑвн айдат ӗх «Утро-2016» форума ӑкӑтдыт. Тыв мӑн округев тумпи Уральской па СНГ мӑвӑт эвӑлт 1,5 шурӑс айдат хуят юхӑтл. «Мосл шиты верты, лӑдн тӑм вӑйтантупсы апраґ айдат ӗх пӑта тӑс ширн ат мӑнӑс па елды лӑдн шит эвӑлт ям па мосты верӑтаттывсӑт», – лупӑс округев кӑща не.

Надежда ВАХ

Тӑм тыдӑш 15-мит хӑтӑдн айкел хӑншты ӗх пида Ёмвош округ Югра мӑв луваттыин мир лӑтты пурмӑсӑт, детутӑт поступсы ширн вӑньдыты тӑхи кӑща ими Майя Соловьӑева па Югра мӑвн гигиена па эпидемиология верӑт тӑты тӑхи вӑн тохтӑр не Ирина Козлова вӑйтантылдсӑн.

Детутӑт нух пиридӑт

М. Соловьӑева лупӑс:

– Тӑмхӑтл иса мӑвӑт луваттыин мир лӑтты пурмӑсӑт, детутӑт поступсы ширн вӑньдыты хӑтл. Мӑн 2016-мит од антибиотики пуртӑн детут эвӑлт йира вӑты вера альсӑв. Тӑм емӑнхӑтл мӑвтӑд арсыр мирӑт ияха рӑпитты тӑхи лӑщӑтӑс. Россия мӑвн ши хӑтл постӑты 1994-мит од вӑш эвӑлт питса. Вой-хӑд яма ӗнумты пӑта антибиотик пуртӑн мӑды. Итӑх пурайн тӑм пуртӑн войт лекцитты пӑта верда. Тӑп детӑт мухты ши ут хӑннехӑя питл. Ширн ӗх мӑша йилӑт. Югра мӑвн детут нух вантты шира яртыӑн лаборатория рӑпитл. Шӑта уша верлӑт, детут антибиотик тӑйл муй ӑнтӑ. Шӑлта 2015-мит одн мӑнева мир 2900 иньшӑсты непеке китсӑт. Ард пелӑк хӑннехӑ детутӑт вевтама ювум вер олаӑн хӑншсӑт. Ши утӑхтийн кашӑн вер нух

вантсӑв па итӑх детутӑт тыныты тӑхи эвӑлт йира вӑсыйт.

Елды И. Козлова ясӑн эвӑлт уша йис, тӑм од детутӑт нух вантты шира йилуп кӑт лаборатория пӑншла. Шит Нижневартоск па Нягань вошӑнӑн, шӑта арсыр ширн детут вантты питда. Шиты 2015-мит одн тыв тувум 1927 арсыр мис ӗсум йиґк нух вантса. Ши кӑтн 129 мис ӗсум йиґк вевтама лӑнӑтса. Шӑлта округн верты 430 мис ӗсум йиґк нух вантса, ши кӑтн 30 мис ӗсум йиґк ӑн мӑстӑс. Ши тумпи мӑн мӑвевн катӑлды хӑлӑт иши нух вантман тӑйлайт. Шӑлта морты мӑв тухлӑн войт юхӑттӑдн, васы веда па кӑдӑл нух лабораторияин валемӑды, вантӑ, дыв мӑш тӑты пӑклӑт. Хулыева детутӑт поступсы ширн нух вантлайт.

Ульяна ДАНИЛО

Йилуп ширӑт Югра мӑвн тывсӑт

Мӑнум лӑпӑтн оса тӑхетн рӑпитты ӗх вудаґ непеке нух вантсӑт, хута интӑм рӑпитты мир «Бережливый регион» проект хӑват арсыр верӑт лӑщӑтлӑт. Округ губернатор Наталья Комарова юхтум ӗха ястӑс, муй олаӑн тӑм хӑтл пугӑртты питлӑт.

Мет сыры Москва па Краснодар вошӑн эвӑлт кӑт эксперт хуятӑн ай павӑтсӑнӑн па альсӑнӑн, муй ширн дыв мӑвладн «Бережливое производство» лӑщӑтман вӑд па муй ширн тӑса па яма рӑпитты тӑхет елды верты, муй округевн ши пӑты тӑнматты мосл. Ӗхӑт округ кӑща не Югра мӑвн рӑпитты ӗха ясӑн мӑс.

Ши хуятӑт йилуп верӑт олаӑн ай павӑтсӑт. Мет яма мӑнты питсӑт хот омӑсты верӑт, вантӑ, шеґк хӑв мӑр непеке лӑщӑтсыйт, ши кӑтл 245 хӑтл эвӑлт 130 хӑтла шимда йис. Елды хот омӑсты вер непеке 40 хӑтл мӑнты юпийн вӑты рӑхл. Шиты ки питл хот лавӑлды ӗх сора хотӑна йилӑт.

Ши верӑт кӑтн «Югра»

телекомпания ши вера па вӑянсӑт. Тӑм рӑпатаин мет тӑса па яма рӑпитты мосл, бюджет вух тумпийн па йилупутӑт кӑншты, хута дыв ат веритсӑт вухӑт ӗша павӑтты, рӑпитты шӑнӑкӑт лавӑдман па шавиман тӑйты. Лӑваса вухӑт тӑруптӑты ӑн рӑхл, кашӑн ай муй па вӑн вух лӑнӑтман тӑйты мосл па така рӑпитты. Хӑннехӑ

шит пӑты мосты пурайн вӑндтӑты, рӑпитты тӑхийн тӑп ям рӑпатая вӑянты, муй верие иса яма па сора лӑщӑтты ат хошл.

Мосл лупты, тӑм мирхотн «Газпромнефть-Хантос» кӑща лӑнӑр хӑ А. Забайдуллин эвӑлт уша йис, хути дыв тӑмӑш тӑхийн рӑпитты ӗх вӑндтӑты веритлӑт, Югорской государственной университета ши ӗх веритлӑт юхтыйдты па вантты, муй ширн питы вуй вӑты йилуп верӑт тӑта вӑлдӑт.

Раиса РЕШЕТНИКОВА

Германия па Югра мұв ёх кўтэдн рәпитлът

Ай кер тыдәш 18-мит хәтлән Ёмвошн округ кәшә не Наталья Комарова немәш хә Штефан Кайль пида вәйтантайләс, щит Екатеринбург вошн Германия мұв эвәлт Генеральной Консул хуят. Дын путәртсәңән, хутыса Югра па Германия мұвнән кўтэдн рәпитләнән, хутыса елды рәпитты мосл.

Н. Комарова лупәс, хуты Югра па Германия мұвнән кўтэдн кашащты непекәт хәншлөйт. Тыведт-тухедт арсыр пурмәсәт тәдыйт, тәп мулды вер атма мәнд, щит пәты рәпитты тәхет санкциян пундлөйт. Мәнум одн 2013-мит

од киньши 60 процента шимәлшәк пурмәс кўтэдн тынылы-дәтды. Ш. Кайль ястәс, хуты санкцият ешавәд нух вўдөйт, еша дәвәлдты мосл.

Округ кәшә не ясәл щирн, Сәрханл мұвн ГРЭС-2 тәхийн немәш

ёх рәпитлът. Щәлта хот омәсты вер иши немәш па округ ёх кўтэдн нух алумты мосл.

Штефан Кайль лупәс, хуты дўв щит пәты тыв юхтәс, дәлн елды кўтәвн яма па дөхсәна вәлдты, арсыр мосты верәт дәшәтты. Мәнум

хәдум од мәр Югра мұвев эвәлт 84 тохтұр Германия мұвн рәпата щирн елды вәндтыләс. Ш. Кайль дәңхал, дәлн Германия мұв ёх Югра мұвн гемодиализ лекшитты центр хот ат омәссәт, щимәш хот Башкортостан мұвн дыв омәссәт. Н. Комарова ястәс, хуты щивер хұват мосл яма нәмәсты, муйсәр вошн щив лекшитты тәхи верты.

Надежда РАГИМОВА

Коррупция оланән лупәс

Тәм тыдәш 14-мит хәтлән Ёмвош округев кәшәйт мирхот версәт, хута коррупция оланән путәртсәт. Ияха әктәшум хәннехуятәт елпийн Югра мұв кәшә не Наталья Комарова тәмиты лупәс:

– Тәняд одн округевн вәлдты хуятәт па арсыр оса тәхет веритсәт уша павәтты, муй щирн увәс мұвевн ар йитпи йилдуп хотәт омәсдөйт, нәвремәт тәйтты павәндтәтәтәхет ләшқама па хурамәна дәшәтлөйт, катрая ювум кев әшәт йилпатлөйт. Дәлн щимәш рәпатайт

кашәң тәхийн вешқата па тўңширәна сыр-сыр кәшә ёхн версөйт, мұң елды немасыя округев бюджет вухәт унтасн омәсты хотәт дөпн хурәт хәншты картәт нух тәхәртты пиньшәлөв. Вантә, щимәш щўңкәт унтасн мұң ямсыева уша верлөв, муй щирн хәннехуятәт арсыр

тәхийн вевтама муй туңширәна рәпатаел дәшәтлөйт. Щив арсыр верәт тумпийн Югра мұв правительства кәшәйт сыр-сыр хот омәсты тәхет пида кашащты непекәт хәншлөйт, дәлн щив ёх мұң хушева йилдуп хотәт елды версәт. Дыв кәшә ёхлала мұң ишитты лупсөв, муй щирн рәпитты тәхетн хурәт нух вўты щўңкәт дәшәтты мосл. Щив утәт унтасн, вантә, кашәң вер арталәтты рәхл па вантты, хута хуятәт муй кәшәйт мулды пурмәсәт муйт долумләт муй па тәхия ед тыныләт.

Ма щиремн, тәм йисн тәп щиты рәпитты мосл па коррупция верәт щив унтасн еша щимләшәк йиты пилдәт.

Югра мұвев кәшә не Н. Комарова лупәс, муй щирн Россия мұв Президент Владимир Путин Ас хәлты тыдәш 26-мит хәтлән Москва хон вошевн ишитты коррупция верәт оланән вән мирхот верәс. Щив щосн дўв путәртәс, хуты кашәң вериса арталумән тәйтты мосл, щит пәта немудты долумты верән тывәд.

Владимир ЕНОВ

Вәтәң биатлонистәт пида вәйтантупсы

Ёмвошн шахматной академия хотн Югра па Ямал нәвремәт Россия мұв вәтәң биатлонистәт пида вәйтантайләсәт. Щив Светлана Слепцова, Алексей Волков, Екатерина Шумилова, Дарья Виролайнен, щив тумпийн округ кәшә не Наталья Комарова, мұвтөд мир биатлонистәт тәхи кәшә хә Андерс Бессеберг па кәсупсәт оланән айкеләт тәты хә Дмитрий Губерниев юхтыйләсәт.

Н. Комарова нәвремәта вән пәмәшпа лупәс, хуты дыв мойнаюхәтсәт. Мосл ястәты, хуты округ кәшә не Ямал мұв па Югра вошәт эвәлт Ёмвоша духн хәтәтлөтты па пушкан эвәлт есәлдты кәсты вера вәндтөйлөтты нәвремәт вохәс. Щиты кәсупсы вантты пәты дыв 2,5 щурәс билет непек ёша холумтсәт. Юхды дыв иши округ

кәшә неңа вән пәмәшпа лупсәт.

Мұвтөд мир биатлонистәттәхикәшәхә А. Бессеберг лупәс, тәм одн мет айлат биатлонистәт пәты Кубок дәшәтсы, интәм па хон пеләк 42 мұв эвәлт әвөт-пухәт кәссәт.

Нәвремәт иньшәссәт, хән кәсты олңитсәт, атмәшәк кәсты пурайн муй оланән нәмәсләт,

муй щирн тәм одн кәссәт, хутыса хоттөд ёх пида вәлдәт? Дыв ястәсәт, хуты 7-10 од луват духн хәтәтлөтты олңитсәт, Россия мұв командая лұңты пәты дывөдә яң ол вәндтөйлөтты мосәс. А. Волков па С. Слепцова лупсәңән: «Кәсты верн мулды юврая мәнд ки, елды тәсәшәк дәшәтты мосл». 2018-мит одн Корейн Олимпиада

мәнд, биатлонистәт щит шөңк дәвәлдәт.

Округ кәшә не Н. Комарова эвәлт иньшәссәт, муйсәр кәсупсәт вантты мосман тәйл па ай пурайлн кәсәс муй әнтә? Дўв округевн мәнум кәсупсәт вантты мосмантәйл, ай пурайлн гимнастика яңхәс, пушкән эвәлт есәлдты кәсты вер пәты щөд вух мөвд пос тәйл.

Мөт әмәш верәт оланән иньшәсум нәвремәта биатлонистәт ёш пос пида мойлупсәт мойласәт.

Хәнты ясәна тулмәштәс Людмила СПИРЯКОВА

Вүдөң өх Ёмвошн касты питдәт

Ай кер тыдәш 25-26-мит хәтләнән Ёмвошн Югра мўв вўды лавалты өх кәсупсы питл. Щит паты 21-мит хәтлән Ёмвошн мирхот мәнәс, хута путәртсәт емәңхәтлә дэщәтйылты вер оләңән.

Мирхотн ух хәя вәс Югра мўв мўвәт-автәт лавалман тайты верәт тәты департамент кәшә хә Евгений Платонов. Лўв ши кәсупсыя юхтум өх пида видео ширн вән хушап хўват путәртәс:

– Сыры одн шимәш кәсупсы Ёмвошн вермевн вошәң мира щит шеңк мәстәс. Щит паты мўң па ши версўв. Интәм хәс вўды

өхәд касты питл, вән пәмашипа нынана мўң ясңев хәдәнтман паты. Тыв Нижневартоской, Сәрханл, Нуви сәңхум па Ёмвош районәт эвәлт мет тәса вўды өхләтн касты өх юхәтләт.

Оләңмит хәтлән вўды лавалты өх «Югра-Экспо» хуши теоретической вер хўват касты питдәт. Щәта дыв пәтәдә ханты, вухаль, сәран па рўш

ясңәтн иньшәсупсәт дэщәтсыйт, дыведа тәса ястәты мосл.

Кимит хәтлән ар-хеопарк хуши вўды өхләтн касты питдәт. Щәта ин немасыя тәхет дэщәтсыйт. Мойң өх паты хәт юрн хот омәсды. Дыв щәта каврум шай янышты, хўд йинк муй содамәт дөты веритләт. Щәдта дыв вўды өхәдн хәтәтләты шир тайләт.

Вўды өхәдн касты вер тумпи щәта тынщәң тәхты па өхәд шәпи наварты кәсупсы питл. Мойң па касты өх паты

ханты па вухаль мир ариты, якты питдәт. Вошәң мир паты щит ям емәңхәтлә питл. Касты өх хурамәң шуши мир дәмәтсуха дәмәтләдәт. Щәта вўды нюхи, воньшўмут, шуши мир дәмәтсух дәтты рәхл. Вантә, шимәш емәңхәтләт округевн итәх районәтн кашәң ол верәнтлйит, тәп кашәң хәннөхә шив мәнты шир ән тайл. Щит паты тыв юхтаты па уша вераты, хутыса шуши мирәт вўды өхәдн кәсдәт.

Надежда НОВЫХОВА

Югра мўва кина юхтум вер

Ма нәмләм, мўң Вўтвош ай кәртиевән клуб хотн кина вантты худыева әктәшийдсўв. Мет ар хәннөхә Индия мўв кина вантты яңхәс. Мўң ай вошиевн ар ол мәр кина ванлтуман Степан Иванович Молданов рәпитәс. Лўв Вулаң далын даясум ики. 1943-мит одн лапәтмит классәд етшуптумәд юпийн далы хәра мәнәс. Тарма даясмад пәта «За отвагу» па «За победу над фашистской Германией» мевд посәтн мойлуптйылдса. Лўв вўдөң кәртәта кина ванлтуман яңхәс.

Ин па Ёмвош округн кина тывум оләңән «Музей природы и человека» тәхийн рәпитты ики Пётр Назаров путәртәс. 1933-мит одн Ёмвошн «Союзкино» тәхи дэщәтса. Ар ол мәнум юпийн тәм ут «Югорский кинопрокат» немуп тәхия йис. Щәдта 1935-мит одн «Север» немуп кина ванлтәты тәхи рәпитты питәс. Ши вўш эвәлт кина вер Югра мўвн едды тәты питса. Щиты яң тәхийн округ луваттйин кина ванлтәса. Кина верәт тәса рәпиттәдкеша 1938-мит одн окружной исполком хушә тәхи дэщәтсәт. Едды ол лўңта кина ванлтәты хот ара йиты питәс. Ёмвошн 1948-мит одн «Художественный» немуп хур ванлтәты

тәхи пўншса. Шимәш хотәтн кина тумпи арсыр вәйтәнтупсәт әмәш хуятәт пида верәнтсайт.

Щәдта ай вошәта па вәнт кәртәта кинайт ванлтәты тәтләты питсайт. Щиты 1975-мит одн Югра мўв луваттйин 264 кина ванлтәты тәхи тывәс. Ши оләтн ар мир кина хурәт вантты клуб хотәта яңхийдсәт.

– **Пётр Владимирович, мет оләң кина ванлтум хәннөхә оләңән путәрта?**

– Мет оләң киномеханик П.С. Баушкин Сўмәтвошн вәс. Лўв 15 тәд вўш эвәлт рәпитты оңнитсәлә. Кина верәтн 1928-мит ол вўш эвәлт 1968-мит ол вәнта рәпитәс. Ширн, вантә, мет оләң кина хурәт сый ән тайсәт. Щәдта мир кина вантты оңниттәдн

Кина тәтләты вудөң өхәд, 1962 мит од

«Музей природы и человека»
эвәлт вўш хур

тўт вош хотәтн тармәш ләп хәрлйыл. Щит – тўт мотор шимл әр тайс. Тәп щәта немәдт хуят вер ән тайс, кашәң хәннөхә кина вантты ләңхәс. Ширн мир кеша кина митра юкана вәс. Павел Сергеевич 36 ол мәр тәм верәт тўвман рәпитәс. Ши тумпи лўв Сўмәтвош район мир вәлупсы оләңән арсыр йис верәт нух әктәс. Йис пурмәсәт, хурәт иса шавиман тайсәлдә. Ин тәм хәннөхәев нўви тәрумн әнтәм, тәп мўң лўв немл ям верлад хўват нәмман тайләв. Лўв Сўмәтвош Вулаң хәннөхә немн пунса.

– **Муй вўрн «Най Аңки» немпи емәңхәтләт тәта верты питсайт?**

– Оләң пўш кина ванлтәты «Най Аңки»

емәңхәтлә Ёмвошн 2003-мит одн вәс. Ханты мир йис ясәңән емәңхәтлә немн пунса. Най Аңки – щит шуши мир емәң тўт. Кашәң ол «Най Аңки» емәңхәтләт немасыя мәтта вера адийлдәйт. 2003-мит одн тәм вәйтәнтупсы кина верты икия Андрей Тарковский шәңәта алъман вәс. 2008-мит одн Россия мўв кина верты вер сот тәда йис. 2015-мит одн Вулаң далын мўң мўвев нух питум 70 тәда йис, шив алъса. Тәм пўш 14-мит «Най Аңки» хәннөхә верәта алъман вәс. Тәм емәңхәтләтн ведьши кина вўты вәнтлйылты хуятәт кўтәдн кәсдәт.

**Ульяна
МОЛДАНОВА**

ТӐд Имев – па ям вӐдум, Тови Наев – вӑща вӐда!

**Ай кер тыдӑщ
13-митн Ёмвошн
«Масленица»
емӑнхӑтл верӑнтсы.
Тӑм хӑтӑлн вошӑн
мир тӑд пура пида па
ям вӑдум версӑт.**

Йис пурайт вӑш эвӑлт хӑннехуятӑт тови хӑтлӑт шеӑк лавӑлсӑт. Тови хӑтлӑт дыв пӑтӑда мет вулаӑ пура вӑсӑт. Щит пӑта мир вӑн емӑнхӑтлӑт верӑнтсӑт. Дыв нӑмӑссӑт, хути Тови Ная шеӑк давӑрт Тӑд Ими йира павӑтты вӑд. Товия нӑтты кеша «Масленица» емӑнхӑтл дӑшӑтӑйлды, дӑлн Тӑд пирӑщ ими йира ат мӑнӑс. Мир Ярило айдаӑт тӑрум ики олӑнн арӑт арисӑт. Щи Ярило тӑрум

ики мира хошум хӑтлӑн хӑтлӑт мийлас па ши кӑмн арсыр турнӑт, воньщӑмутӑт, мӑвӑн летутӑт енумсӑт.

Муй пӑта ши емӑнхӑтл «Масленица» нӑмӑтлы?

Хӑн христианства емӑн вер рӑщ мӑва юхтӑс,

немасыя «Великий Пост» хӑтлӑт вӑдӑлӑт. Ши тарум пост хӑтлӑт вӑнты нюхи, хӑд дety ӑн рӑхл, тӑп есум йиӑк яныщты муй щит эвӑлт мулты верты шир вӑд. Ши хӑтлӑт вӑраӑн имет блин нянят

палсӑт па ар вуйн елты шошумсӑлдал. Ши вер эвӑлт тӑм емӑнхӑтл щиты ши нӑмӑтсы «Масленица».

Тӑм емӑнхӑтл Ёмвошн кашӑн ол верӑнтды. Па кашӑн ол шив ар мир юхтӑйл. Дыв сыр-сыр юнтупсӑтн юнтлӑт, ар ширн кӑслӑт, блин нянят делӑт. Мир ешӑлт арӑн-якӑн ӑх ушхуль арӑт арилӑт, якӑт яклӑт. Па мет вулаӑ вер тывл, хӑн Тӑд Ими хурас тӑтн пунды. Ши вӑш эвӑлт тӑд пура йира мӑнл па Тови пура юхӑтл. Мир луплӑт: «Тӑд Имев – па ям вӑдум, Тови Наев – вӑща вӐда!».

**Мария ВАХ
Хӑнты ясӑна тулмащтӑс
Надежда МОЛДАНОВА**

Биатлон олӑнн айкелд тӑс

**Ай кер тыдӑщ 15-митн «Югра» немпи
айкелӑт ӑкӑтты хотн духн хӑхӑлты па пушкан
эвӑлт есӑлты кӑсупсы тӑты мӑвтелд мир тӑхи
кӑща Андерс Бессеберг пида вӑйтӑнтупсы вӑс.**

Югра мӑвн тӑм ол Нявремӑт ода алды, щит пӑты айкелӑт ӑкӑтты ӑх кӑтн нявремӑт вӑсӑт, дыв «Югра» немпи телерадиокомпанияйн эвӑт-пухӑт пӑты передачайт верлӑт. Аня Дубова иньщӑсӑс, муйсӑр ям ясӑт лӑв кӑсты нявремӑта лупты лӑнхал. Андерс Бессеберг лупӑс, дӑлн нявремӑт арсыр кӑсты верӑтн кӑсман ат вӑндтӑйлсӑт па вӑлупсы мӑр апрӑна ат вӑлдӑт. Тӑм одн биатлон кӑсупсы Ямал мӑв эвӑлт нявремӑт юхтӑйлсӑт.

Айкелӑт ӑкӑтты ӑх иньщӑсӑс, муй ширн арсыр мӑвӑтн духн хӑхӑлты па пушкан эвӑлт

есӑлты ӑх дӑшӑтлӑйт. Мойӑн хӑ юхды лупӑс: «Па хон пелӑк Норвегия мӑвн нявремӑт хӑт ол лӑват вӑш эвӑлт духн хӑтӑтьдӑты олӑнтлӑт, 16 ол лӑватн – пушканӑн мӑдӑйт. Арсыр мӑвӑтн нявремӑт ипӑлӑн духн хӑтӑтьдӑты па пушкан эвӑлт есӑлты вӑндтӑлӑйт. Тӑп кашӑн кӑсты вера вӑндтӑты хуят лӑв ширӑлн рӑпитл».

Ши тумпийн вӑйтӑнтупсы юхтум ӑх иньщӑсӑс, муй лӑв нӑмӑсд тӑм ванӑн вӑдум допинг пида атум вер олӑнн. А. Бессеберг щиты ястӑс: «Тӑм одн Ас хӑлты тыдӑщ 1-мит хӑтл вӑш эвӑлт кӑсты ӑха мельдоний пуртӑнн

лекшиттӑйлты ӑн рӑхл. Тӑм ванӑн биатлон кӑсупсы юхтум ӑх эвӑлт хӑдум хуят кӑдӑйн щимӑщ пуртӑн вӑйтсы, и хуят – Россия мӑв хӑ, кӑт хуят – Украина мӑв эвӑлт. Мӑн, мӑвтелд мир биатлон кӑсты ӑх тӑхи, щиты верлӑв, дӑлн кӑсты ӑх ӑн рӑхты пуртӑнӑтн ӑн лекшитсӑйт».

Тӑм ванӑн Европа хуца биатлон кӑсупсийн Россия мӑв кӑсты ӑх вевтама кӑссӑт. Айкелӑт ӑкӑтты ӑх Андерс Бессеберг эвӑлт иньщӑсӑс, муй лӑв ши олӑнн нӑмӑсд. Юхды лӑв лупӑс, хути щит щимӑщ кӑсупсы, итӑх пурайн яма мӑнл, итӑх пурайн вевтамшӑка. Лӑв ястӑс, хути, мосӑн, интӑм Ёмвошн Россия мӑв кӑсты ӑх яма духн хӑхӑлты питлӑт.

Елды мойӑн хуят эвӑлт

иньщӑссы, 2020-мит одн духн хӑхӑлты па пушкан эвӑлт есӑлты чемпионат мӑнты щира Ёмвош пирилды муй ӑнтӑ? Андерс Бессеберг лупӑс, хути ши олӑнн Россия мӑв биатлонистӑт вӑн мирхот пурайн лупды, мӑта ут тӑм одн лыпӑт хойты тыдӑшн питл.

Вӑйтӑнтупсийн мӑвтелд мир биатлонистӑт тӑхи кӑща лупӑс, хути тӑм одн тӑп Ёмвошн ишки па духн хӑхӑлты па пушкан эвӑлт есӑлты ӑх доньщ хӑват хӑтӑтьдӑсӑт. Вантӑ, Европайн мелӑк вӑс па дыв искусственной доньщ хӑват хӑхӑлсӑт.

Юхи хӑшум артӑн Андерс Бессеберг лупӑс, хути «Югра» немпи телерадиокомпаниямет яма ши кӑсупсы аляд.

Людмила СПИРЯКОВА

**Төндүп тылдаш Шаншвош
пурмасат давадман тайты
па вандтаты хотн рэпитты
ёх Унъюган кэрта янхсат.
Дыв щив музей пурмасат
вандтаты тэтыдсат. Щи мосты
вер Манстър район «Югра
дыднуптаты» тәхи кәща не В.Г.
Фанова па «Лесник» немпи
культура хотн рэпитты хуятат
унтасн тывас.**

Кэртәң хәннехуятат пата
«Ма ай рэт мўвем» вандтупсы
лэщатсы. Щата А. Проскуряков
хәйн хәншум хурат па арсыр
шуши мир пурмасат шивалаты
рәхас.

Щи вер едпийн Унъюган кэрт
айдат ёх Шаншвоша янхсат.
Дыв музей хота дўңтыйдсат па
ашколайн вәсат.

Музей ёх мойңа янхсат

Унъюган кэрт ашколайн
вәндтыйдты ай нявремәта «Муй
щирн Эвие ёнтасты вәндтыдас»
хәнты моньщ сама рәхас. Мойң па

кэртәң хуятата тәм вәйтантупсы
шеңк әмща питас.

Наталья КРЮКОВА
Тулмаштас Надежда ВАХ

Йис арәт киникая версайт

**Төндүп тылдаш Ёмвошн
Юван Шесталов шәңәт музей
хотн «Именитые богатыри
Обского края» немуп хәдмит
киника мира вандтасы.**

Олаң ясаң профессор ими
Анастасия Сайнахова лупас:

– Тәмәщ хәдмит киника
есәдсүв. Тата тарнаң йис ләңх
арәт хәншман вәлдәт. Тәм вәрт
арәт венгерской учёной Бернат
Мункачи хәншум кимәт киника
эвәлт вүсүв. Лўв, вантэ, вухаль
ясәңән транскрипция щирн
хәншийдсәдә. Тәмәщ йис путрәт
унтасн вухаль йис ясцев нявремәтн

уша верда па хўв нәпәт кәша
непекн хәшл.

Юван Шесталов шәңәт музей
хотн рәпитты ими **Альбина
Мехнина** путәр эвәлт уша йис,
вухаль мир поэт ики Юван Шес-
талов шәңәт вәдмал нәпәт тәм
путрәт киникая верты нумас тайс.
Лўв вәйман тайсәдә, тәм тарнаң
путрәтн немасыя йис вухаль ясаң
әр вәд. Щәдта тәм киникайн
вәдты арәт ая вәдмалн вән хуятат
эвәлт хәдлсәдә. Дыв йис моньщәт
па арәт путартыйдсәт. Тәпщи вер
вельщи елды тәды.

Елды ясаң вүс «Луима
сәрипос» газета хуца рәпитты

не **Тамара Мерова:**

– Мет олаң пўш тәм йис арәт
Юван Шесталов упема па мәнәма
хўвәншәк мийдәсдә, ләдн мин
рўщ ясаңа ат павәтсемн. Тәп
щирн мин худна айдат вәсман
па щи емәң арәта кетумты ән
питсумн. Тәмәщ Най-Вәрт арәт
лўңатты па хәншты шеңк даварт.
Щи кәша немасыя лэщәтыйдты
мосл. Ма щимәщ непекәт пида
рәпитмемн ухшам пундум па
вельщи вўянтыйдсум.

Киника еслум редактор не
Светлана Динисламова путартас:

– «Именитые богатыри Обского
края» олаңмит киника 2010-мит
олн, кимәт непек 2012-мит олн
хәншсәв па тәми хәдмит киника
2015-мит олн етас. Ин тәм непек
нивд йис путәр хәншман вәд, кәт
ут Конда мўв вухаль ёх ясаңән
верман. Тарнаң арәт венгерской
ясәң эвәлт рўщ щира Юдит
Дмитриева павтас. Щәдта рўщ
ясәң эвәлт вухаль щира Альбина
Мехнина верас.

Тәмәщ Най-Вәрт арәң, йис
путрәң непек вухаль мир поэт не
Светлана Динисламова, профес-
сор ими Анастасия Сайнахова,
вухаль именән Альбина Мехнина,
Светлана Герасимова, венгерской
учёной не Юдит Дмитриева па ай-
кел хәншты ими Тамара Мерова
әрн етас.

Ульяна МОЛДАНОВА

*Кашаң ол округев
луваттыйн вүдэт
тайты ғх ғмҰҢхатлат
верҰнтлайт. ТҰнлуп
тылашн шимаш
ғмҰҢхатл Саранпауль
вошн верҰнтсы. Касум
мұвн па ай кер тылаш
6-митн вұды тайты
ғх ғкташыйлсҰт. Дыв
хоптең ғхалдал шив
тҰтылсҰт.*

Там ғмҰҢхатл касум
мир Амня юхан хонаңн
верҰнтлат. ШҰта Касум
кҰрт музей тахи вҰд.
Юхан хонаңн дыв юрн
хотат омсҰлсҰт, хута
еплаң летутат кавҰртсҰт
мира тыныты пҰта. Юрн
хотат пұңаңн сыр-сыр
вонышұмутат, тулхат
па па арсыр ғмаш,
хурамаш пурмҰсҰт
тынысыйт. Музей хотатн
ванлтупсҰт па нявремҰт
пҰта юнтупсҰт версыйт.
Камн ариты па якты
ғх пҰта немасыя тахи
лҰшҰтсы, хута лыв ғмаш
арат арисҰт па хурамаш
хҰнты якҰт яксҰт. Амня
юхан хұват вүдең ғхлҰт
навҰрты пҰта ғш версы.
ШҰ тахи пұңаңн па айлат
пухат па имет мойң мир
вұдыин тҰтылсҰт.

ШҰ ғмҰҢхатлат
пураин и вер па лҰшҰ-
тыйлсы. Андрей Алек-
сандрович Ерныхов па
Николай Анатольевич
Тасьманов «Театр
берестяных масок»
айлат ғх пида пұпи як
хот пураин верҰнтты
ушхуль луңалтупат

Хоптең ғхлҰт така наврҰлсҰт

ванлтҰсҰт.

ҒмҰҢхатл одниттыйн
Нуви сҰнхум район кҰша
хҰ Сергей Маненков,
губернатор лҰңкҰр хҰ
советник не Людмила
АлфҰрова, Касум кҰрт
кҰша не Алсу Назырова
вұща ясҰат лупсҰт. ШҰта
яма па тҰса рҰпитты
ғх ишҰк непекаҰтн
мҰсыйт па мойлупсҰтн
мойлҰсыйт. Америка мұв
эвалт мойң хҰ Шеннон
Ритч юхтылҰс. Лұв чокто
немпи американской
индейцҰт эвалт вҰд па
ғрашты верн хҰт пұш
нухпитылҰс. ТамхҰиши
ям вұща ясҰат касум
мира лупҰс. Вот вой нух
алумты там пұш мҰнум
одн олаң тахия питьлұм
хҰ Николай Тасьманов
вохсы.

КҰсупсыйн хҰ хуятат
кұтн **Сергей Петрович**

Канев кҰт пұш олаңмит
тахы вұс, имҰд па
Светлана Владимировна
Канева имет кұтн
олаңмит тахи ғша
павҰтсҰт. **Иван Сергеевич**
Логаны арсыркҰсупсҰтн
олаңмит, кимит па
хҰдмит тахҰта питеҰс.
Николай Павлович
Тасьманов – кимит тахи,
Николай Александрович
Кантеров – хҰдмит
тахы, **Пётр Алексеевич**
Попов – хҰдмит тахи,
Константин Леонидович
Пяк – хҰдмит тахи ғша
павҰтсҰт. **Юрий Кузьмич**
Тарлин кҰт пұш нух
питылҰс, шит олаңмит
па кимит тахҰған. **Иван**
Алексеевич Попов иши
кҰт пұш, шит олаңмит
па хҰдмит тахҰған
ходумтылҰс. **Михаил**

Кузьмич Молданов
– кимит па хҰдмит
тахҰған. Имет кұтн
Анастасия Ивановна
Попова кимит тахи вұс,
Лариса Александровна
Попова – хҰдмит тахи.
Айлат ғх иши кҰссҰт,
дыв кұтҰдн **Денис Попов**
нух питеҰс, кимит тахи
– **Вероника Кантерова**,
хҰдмит тахи – **Татьяна**
Канева ғша павҰтсҰған.

Там вүдең ғх ғмҰҢхатл
ғмша па яма мҰнҰс.
Арсыр вошҰт па кҰртат
эвалт ғмҰҢхатла мир
моиңа юхтыйлсҰт, лҰдн
77-мит пұш вантты,
муй ширн апрҰңа вүдең
ғхлҰт наврҰлдыйт па
хуйтат икет муй имет
кұтн нух питеҰт.

Надежда ВАХ

Вўды тайты вер лўвела әмща вәл

Окргевн арсыр районәтн вўды ташәт тайдыт. Нуви сәңхум районән Касум мўвн мир совхос па юкан вўдәт тайман вәлдәт.

Шив яңхмемн айдат пух Георгий Игишев пида вәтәңа йисум. Лўв 17 тәда йис, яртъяң классән вәндтйыл. Щатыщәсел Пётр Савватеевич па ащел Василий Петрович Каневңән вўды таш давадлаңән. Лын 150-кем арат юкан вўды тайлаңән. Вўды тайты вер, щит шеңк даварт па тарум рәпата. Вўдәт ипўша вантман тайты мосл. Лўңән вўдәт

нөрүм мўвн тайдыт па педнайт, пирмәт, нямәлтәт пурайн пәсәң пуныйлды. Тәдн па дыв доньщ идпийн детут

кәншман яңхләт.

Георгий ищи әшкола эвәлт рўтыщәты хәтләт пурайн вәнта яңхәл, ащела па щатыщәсела

вўды таш давадты нәтл. Лўв вўдең әхәдн яңхты хошл. Тәм вер лўвела шеңк әмща вәл.

Әшкола юпийн Нуви сәңхум воша слесарь хәя вәндтйылды мәнты ләңхәл. Па одн, мосән, армияя служитты мәнл. Лўв лупәл, хуты хәнты щатыщәсел па ащел иты вўдәт давадты питл.

Ма ләңхәлум лупты тәм апраң айдат пуха, ләдн вәлүпсәл тўна па тәса ат мәнл. Муйсәр нумсәт вәлүпсәл олаңән лўв тайл, иса ям вера ат тывләт. Найн-Вәртән давадман ат тайды.

Надежда ИЛЬИНА

Вўдәт кәсты щира дәщәтты мосл

Сўмәтвош районән вўды давадты вер нух алумды. Щәта вухәл па сәран ёх вўды давадман вәнт шушетн вәлдәт. Саранпауль воша яңхмемн ма сәран хә Николай Канев пида путәртсум. Лўв «Саранпаульский» совхоз хўщи вўды давадты хәя рәпитл.

Николай Георгиевич ай пура олдал вўды ташн мәнсәт. Аңкел-ащел ар ол мәр вўды давадман рәпитсәңән, щит Георгий па Лидия Каневңән. Щит пәты Николай айтедн вўдәт шадитман тайты яма па тәса хошл. Лўв әшкола юпийн армияя

служитты мәнәс. Юхи юхәтмәд юпийн вўды ташн рәпитты питәс. Ин лўв кимит пиркатайн рәпитл. Лўв ясәңдал щирн, щи ташн нял семья вәл. Иса семьяйт юкан вўды тайләт. Николай кашәң ол вўдең ёх кәсупсийн кәсл. Лупл, хуты щәта нух питты

щира яма дәщәтйылды мосл, вўдәт кирман ар яңхты, дывәт эвәлт мет вулаң вўды пириты мосл.

Маләңхәлум Николай Георгиевича ям ясәң лупты, тәлаңа, уяңа ат вәл. Юкан вўды ташл вәна ат йил.

**Надежда
РАГИМОВА**

ВЭЯТН ЩИ ОЛӘҢҢ

Тәндуп тыләщ 21-мит хәтләң Саранпауль вошн 71-мит пўш вўдең ёх емаңхәтла әктәйщылсәт. Щәта 25 хәннәхә вўды әхәдн кәсәс. Емаңхәтла емаң хот вән ики Фотий, Югорской па Няганьской епископ хуят юхтыләс па кәсты ёха вўша ясәң лупәс. Вўды әхләт ияха хәхәлты кәсупсийн Василий Ромбандеев олаңмит тәхи холүмтәс па «буран» тўтәң хопн мойләсы, Сергей Ромбандеев кимит юхтәс па кина вантты утн мәсы, Алексей Канев – хәдмит па планшет немпи щўңкән мойләсы. Па кәсупсәтн олаңмит тәхия йисәт Григорий Хозяинов, Сергей Ромбандеев, Сергей Хозяинов, Любовь Хозяинова, Алексей Канев. Щи тумпи кәсупсийн мир әхәл шәпи навәртсәт, тынщаң тәхсәт, амп әхәдн кәссәт, реп эвәлт вой сухн ид хәтумийләсәт. Олаңмит, кимит па хәдмит тәхет холүмтум ёх ям мойлүпсәтн мойләсйит.

Шўкщаты вер пелды сәмәң ими

*Игрим воша рәпата щирн яңхемн
ма Татьяна Дмитриевна Русанова хота
лунтыйдсум. Там и пелак вухаль, кимит пелак
рўщ ими сак эвәлт ши мурт хурамәң хурәт
әнтты вәндәс. Вәдты тәхийн хот питәрәтн иса
сәкәң утәтн ихәтман вәлдәт. Интәм нынана
әнтәсты па сак кәрәтты вер тәсы вәты ими
оләнн путәртты дәнхалум.*

Татьяна Дмитриевна 1948-ми олдн Люликары кәртән сема питәс. Лўв ащел Дмитрий Егорович Сангилев Вудәң Отечественной даля яңхәс. Рәт мўвәда мәшмәлтум хә тәп 1947-мит олдн кердәс. Вантә, далясты хәрн лўв сапера вәс. Щит пәты дадь юпийн кәт олд мәр Европа мўвәтн вәдты далясты хәрәтн нўх ләщәтәс, сыр-сыр карты шўңкәт иира вўс.

Татьяна Дмитриевна әңкел Фаина Ефимовна Речкова Свердловской мўв эвәлт вәдты не. Йис пурайн лўв па мир иты Кондинской мўва вәдты китсы. Вәна ювмәлдн Ёмвош педучилищәя вәндтәйлды мәнәс. Щит етшуптумәлд юпийн айдәт не Люликары кәрт әшколая рәпитты вохсы.

Кәтнән вухаль йиснән. Еша вәс Дмитрий па Фаина хоттел әхн Татьяна әвие сема питәс. Тәп ай әвие ащел ән нәмдәдә, вантә, дадь хәрн мәшмәлтум хәннехә 1951-мит олдн әнтәма йис.

Щефимовна пушхил пидә Анеева кәрта вәдты-холты касдәс. Тәта кимит икел пидә вәтәңа йис, щит Георгий Павлович Ендырев. Лўв ищи пәлтап даля яңхәс. Йидуп семьяедн нәд нәврем сема питәс.

Пидыенән ипўша рәпитман вәсәт. Щит

пәты нәвремәт щәщәт па щәтәщәщәт пидә вәсәт. Айдәт пура оләнн Татьяна Дмитриевна щиты путәртәс: «Ма щәтәщәщәт Егор Петрович Сангилев вәс. Даля лўв әнт яңхәс – пирәщ хуята вәс. Кәртән мир лўвел шәңк сәмәңа тәйсәт. Вантә, Вудәң Отечественной дадь пурайн лўв кашәң хоттел әха нәтәс. Хўд велпәсдәл, вой кәтләд ки – имухты шәкәщты муй кәши-мәш тәйтты кәртән әха мәлдә. Шәңк нәвләк па хуятпедә сәмәң хәннехә вәс. Айтәдн мўң ипўша вән хуятлўв пидә вәсўв. Вантә, әңкәм әшколайн нәвремәт вәндтәс, йивдәң – колхозән рәпитәс».

Сўмәтвощ әшколайн нивәд класс етшуптумәлд юпийн Татьяна Дмитриевна әңкел иты Ёмвош педучилищәя вәндтәйлды мәнәс. Щитәд юпийн еша Ванзетур па Сартынья кәрт әшколайнән рәпитәс. Щәлта икия мәнәс па кәтнән Ёмвоша вәдты касәдсәңән. Пидыел тўтәң хопәтн рәпитәс. Щи юпийн Ноябрьск воша кердәснән. Тәта Татьяна Дмитриевна вух лўнәтты неңа вәндтәйләс. Щит пәты вәлупсәл мәр рўтщаты пуравәнты вух лўнәтты хуята вәс.

Вәлупсы щиты тывәс, хуты Татьяна Дмитриевна юкан нәврем ән тәйл. Икел

әнтәма ювум юпийн лўв рәт мўвәда кердәс. Щиты Игрим вошн вәдты-холты питәс. Идәтн нумса юхтәс, шәкәщты нәвремәт тәйтты хот эвәлт айдәт Машәвие вўты. Кәтнән яма вәснән, тәп хәлум олд юхды педә әвиел әнтәма йис. Тәмхәтл Татьяна Дмитриевна хиды па хиды тумпи хиды вўша йис. Юля хилнәңиел Урай вошн вәд, нәвремие снәмәлдәл.

Ипўш Татьяна Дмитриевна сүхум эвәлт елдәң хурәт әнтты омсәс. Щи вер лўвәда шәңк мәстәс, лўв нумса юхтәс сак эвәлт хурәт ләщәтты. Щи пура вўш эвәлт лўв атл-хәтл тәм әмәщ верн вәд. Вәдты тәхийн хот питәрәтн иса сәкәң хурәтн ихәтман вәлдәт, нурмәтн арсыр хурамәт, дәпәт шәншәң омәсты пәсанәтн па удты тәхәтн елдәң усум хир пәтәшкәйт, хотхәрийн

тыюм сүхәт, щәдта сыр-сыр намтәт па па хурамәң утәт вәлдәт. Щи тумпийн верәң ими ям арат сәкәң хур па әнтум ут рәтдәда па дәхәс хуятәта мойдәс.

Мосл ястәты, Татьяна Дмитриевна Юля хилнәңиел әнтәсты па сак кәрәтты вера ищи вәндтәслә. Интәм әвие әңкәкел иты сәмарәхты верн вәд.

Тови-лўң пурайн вәна пелка ювум имие ипўша хот пўңәлдн рәпитәд, вантә, мўвн сыр-сыр дәтутәт снәмәдты вер ищи сәмәңа тәйл.

Мўң Татьяна Дмитриевнә мет хошум па нәвләк яснәт китлўв. Хўв йис, хўв нәпәт дәнхәлўв, кәши-мәш ән вантман елдды вәдты па сәмарәхты рәпата ищи саты ям нумәсн елдды тәты.

Ирина
САМСОНОВА

«Самаровской чугас» немуп тӕхи сема питум хӕтл постӕс

Ёмвош округ хуши 24 мӕв вӕд, хута мӕвӕт па вӕнт войт давӕлты тӕхет версийт. Щитӕт хӕлумкем миллион арат гектар мӕвн вӕлдӕт, щит вет процент округев мӕв эвӕлт. Мет оӕнӕн мӕвӕт па войт давӕлты тӕхи 1929-мит олн версы – щит Кондо-Сосьвинской заповедник. 1951-мит олн ши тӕхи лӕп тӕхӕрсы. 1971-мит ол вӕш эвӕлт округевн хӕлумхушӕн мӕвӕт давӕлты тӕхи версы. Ӗхӕт 1995-мит ол вӕш эвӕлт природной паркӕт па пасыр утӕт лӕшӕтсийт.

Тӕм пӕлӕн Ёмвош округӕн нӕд щимӕщ тӕхи, щит «Самаровской чугас», «Нумто», «Кондинские озера» па «Сибирские Увалы». Щитӕт эвӕлттӕп «Нумто» мӕвн шуши мирӕт вой-хӕд ведпӕсдуман па вӕды давӕлман вӕлдӕт. Щит ихушӕн хотӕн ӕх.

«Самаровской чугас» Ас па Лаӕд юханӕн кӕтн-кӕтн Ёмвош мухӕлая вӕд. Вошӕн мир па мойн ӕх щӕта рӕтӕшӕты сӕмӕнӕт. Ай кер тыдӕшн Ёмвошн ши тӕхи 15 ода ювум пура поридӕсы. Щит ропӕхн «Социально-экологическое партнерство особо охраняемых природных территорий с органами власти, организациями и местным сообществом: юридический аспект» немуп мирхотверӕнтсы. Щит юпийн мирхотӕн ӕх вӕра рӕтӕшӕты янхсӕт, «Остров древних кедров» немуп хурӕн вандтупсы вантсӕт, якты-ариты хӕрн вӕсӕт па Шапша кӕрта янхсӕт. Мосл лупты, мирхотӕн ӕх кӕтн природной ресурсӕт департамент, Росприроднадзор, природной паркӕт хуши рӕпитты ӕх вӕсӕт.

«Еӕта пӕсанӕн» природной ресурсӕт департамент рӕпатнек **Татьяна Меркушина**

лупӕс, «Самаровской чугас» мӕв Ёмвош па Югра тухӕлпи Россиян иши вудаӕн тӕхия вӕд. Вантӕ, ши мӕвн интум вӕнты катра йис верӕт уша павӕтты рӕхд па нохӕр юхӕт давӕлты щир вӕд. «2015-мит олн научной верн нын ар ям вер версӕтн. Нын рӕпатаен унтасн уша павӕтты рӕхд, муй вӕрн Ёмвош хуши мӕвӕт-автӕт давӕлты мосл. Щӕлта нын непекедн лӕнӕтты па ученой ӕх, вӕндтӕйлты эвет-пухӕт па мӕв идпи ташӕт холумтты мир щир тӕйлӕт», – лупӕс Татьяна Павловна.

Природной ресурсӕт департамент кӕща **Евгений Платонов** паркӕт хуши рӕпитты ӕх пойкас апрӕнӕшӕка туристической вера вӕянты. Рӕтӕшӕты вер тӕты ӕха лӕв партӕс ши вер тӕнцширӕн лӕшӕтты. Е. Платонов нӕмӕсл, рӕтӕшупсы верты рӕпатнекӕта немасыя мӕвӕт давӕлты тӕхета янхты мосл па щӕта рӕпитты ӕха путӕртты: «Туроператор па турпродукт – щит муйсӕр утӕт? Муй верты мосл, лӕдн паркӕтн рӕпиттымиррӕтӕшупсы унтасн вух холумтты ат вӕндсӕт? Муйкем тынӕн рӕтӕшупсы верты рӕхд?». Ши

юпийн лӕв природной паркӕтн рӕпитты мира лупӕс: «Мӕн вет тӕхи тӕйлӕв, хута рӕтӕшӕты вер яма муй атма лӕшӕтлы. Нын алпӕдатн турагентствайта мӕвдн оӕнӕн ай павӕтты. Лыв щит уша вертӕд юпийн ар мира ши оӕнӕн путӕртты питлӕт».

Иши ши департамент хуши рӕпитты хӕ **Дмитрий Савватеев** «Самаровской чугас» рӕпатнекӕта лупӕс ай хуятӕта парк хуши рӕтӕшӕты хӕтлӕт верты. «Туризм управленияйн рӕпитты ӕх нынана щит лӕшӕтты нӕтлӕт. Ӗхӕт ши оӕнӕн мӕн непекедн хуши хӕншлӕв, Интернетн, ӕшколайта па муниципальной хотӕта ай павӕтлӕв, лӕдн нявремӕт «Самаровской чугаса» рӕтӕшӕты янхты ат пиньшӕсӕт», – лупӕс ши хӕ.

Природнадзор немуп тӕхи рӕпатнек **Юрий Василенко** ясӕн щирн нӕмӕсты мосл, муй верты нӕм мӕв эвӕлт

Увӕс мӕва тӕты войт пидӕ? «Ма щиремн, па мӕв войт тыв тӕты ӕн мосл. Мӕн ӕн вӕдӕв, муй ӕхӕт тывд, хӕн дыв тӕта вӕлты питлӕт», – нӕмӕсл ши хӕ.

Едлы мирхотӕн ӕх мойпӕр пушхӕт оӕнӕн путӕртсӕт, хӕн щитӕт ӕнкиды хӕшӕт. Природнадзор рӕпӕтнекӕт ӕх ӕн вӕдӕт, худта дывед тӕты. Зоопаркӕт ши войт вӕты ӕн лӕнхалӕт, щӕта щитӕт такды ар пӕпи вӕд. Россияйн мойпӕр пушхӕт енмӕлды «Чистый лес» немуп тӕхи вӕд. Тӕп щив иса ай пушхӕт вӕдӕйт. 8-9-кем муй щит киньши вӕншӕк войт ӕн вӕдӕйт. Вантӕ, вӕншӕк пушхӕт хӕннехӕйт пидӕ вӕлты вӕндсӕт па вӕрн вӕлты ӕн хошлӕт. Юрий Васильевич нӕмӕсл, Ёмвош округӕн вӕнт войт тӕйты тӕхи пӕншты мосл. Ёмвошн, Сӕрханл, Нижневартовск па вошӕт хуши юный натуралист немуп хотӕт вӕлдӕт. Ю. Василенко лупӕс, интум щиты верты нумӕс вӕд, лӕдн вӕнт войт щӕта ат вӕсӕт.

**Реональда
СУРЕЙСКАЯ**

Учителя вәдты – уй!

Хәс мултас ол Касум ашколайн нявремәт рәт ясәңа Софья Максимовна Каксина вәндтәд. Рәпатайд тумпи лүв программайт па йилуп киникайт хәншты тәхия ләңман вәд. Интум 1-4 классәтн вәндтәйдты ай еха йилуп программайт хәншәд. Оләнмит классән вәдты эвета па пухәта рәт ясәң вәндтәты киникайңән верәс. Рүщ ширн «Устный разговорный язык хантыйского языка» немн альщәдйңән. Шит вертыя Софья Максимовна английской па якутской ясәтн етум киникайт вантәс. «Шимәщ киника хәншты мосл, ләдн урокәтн учителята па нявремәта рәпитты па вәндтәйдты ям ат вәс. Шци непека аудио немуп шүңк ищи верты мосл», – лупәс С. Каксина.

– Софья Максимовна, муйсәр классәтн па муй арат щос пухәт, эвет хәнты ясәң вәндтәдт?

– Дыв 1-11 классәтн шит уша павәтләт. Оләнмит классәтн лапәт мәр хәлум щос, 5-9-мит классәт хуши – кәт щос, 10-11-мит классәтн – и щос. Хәнты ясәң тәп хәнтәт вәндтәдт. Ашколайн рәт ясәң вәндтәты хот йитн каш верты хушап вәд. Пәмәщипа мүң кәщайлүва шит ләтмәд пәты. Аләңая «Югория» немуп тәхийн хәнты ясәңу передачайт вәдләдт, морум ки вәд, щитәт вантлүв. Шәдта Ольга Кравченко верум «Щащи па хилые» немуп ай кина нәдам вантәйдлүв.

– Тәм йисн ашколайт Интернет тәйдәт. Шци ут вәндтәйдты вера унтас верд?

– Па муй. Шәдсаты киникайт хәншты ех вәдупсы оләнән уша павәтлүв, дыв киникайлад лүңәтлүв па хурәт вантлүв. Шит шеңк ям!

– Арсыр ашколайт хуши, хута айлат ех рәт

ясәң вәндтәдт, киника ән тәрмәд. Нын хущана, алпа, ищиты?

– Рәпиттем мәр мүңева рәт ясәңу непекайт иса ән тәрмәд. Пәмәщипа В.Н. Соловара. Лүв ар йилуп учебникәт, словарят па рәпитты непекайт есләс. Шәдсаты тәп мүңева мосты утәт вүйләдүв. Вантә, мүң хущева вәндтәйдләт ай ех, хуйтат пулыя рәт ясәң вәдәт. Дыв ясәң ки вәсәт, щи пурайн ләдн щи непекайт эвәдт худыева путрәт вүйләсүв.

В.Н. Соловар верум киникайт ямәт, хурамәң хурәт тәйдәт па эвета, пухәта щитәт еша вүты ям. Шәта путрәт Валентина Николаевна хәншәс. Ма щиремн, лүведа мосл нявремәт вәндтәты хуятәт пида щитәт еша па щира хәншты.

Е.А. Немысова па А.М. Сенгепов киникайт методическо непекайт ән тәйдәт. Интум щитәт йилпа есәлты мосл рәт ясәң ән вәты хуятәт пәты. В.Н. Соловар еслум учебникәт щит хәнты ясәң ән вәты еха верман вәдәт. Тәм йис айлат ех

«Ма немхәнты ән нәмәссум, муйсәр рәпатнека йиты? Ветмит класс вүш эвәдт нявремәт вәндтәты неңа йиты ләңхасум. Тәмхәтл мәнема учителя вәдты – уй! Ма рәт ясәңа вәндтәты не! Аңтхән, ма вәндтәлүм нявремәт, хуйтат рәт ясәң ән вәдәт. Вантә, вәдтәдн дыв хәнты путәр нәдам ән хәлдәт. Мүң итәва дыв мольщәң па юрн вейн ашколая ән яңхләт. Ил ултәд едпийн аңқаңкел муй щатыщәщел дыведа хәнты моньщәт ән моньщәдт. Шит пәты урокәтн дыведа хәнты вәдупсы оләнән путәртлүм, ләдн щи вер сәмәңа тәйтты ат питсәт. Ма шеңк ләңхалум, ләдн ма итема рәт ясәң сәмәңа ат тәйсәт» (Софья Каксина хәншум «Я – учитель родного языка» немуп непека эвәдт).

рәт ясәңән ән путәртләт, щит пәты Валентина Николаевна верум УМК непекайт унтасн дывел лавәрт вәндтәты. Ма нәмәслум, па хурасупа щитәт верты мосл. Вантә, В.Н. Соловар ашколайн ки рәпитәс, щи пурайн лүв пасыра учебникәт верәс.

Интум ма оләнмит классарәпатайт тетрадь верты вүйәнтсум. Шци ут В.Д. Гатченко пида вәтщә верты питлүм. Мүңева М.Е. Макарова щи нумәс мәс, лүв вухәл ясәңән шимәщ непека верәс. Рәпатайт тетрадь ки ән верлүв, едды па щи урокәтн лавәрт рәпитты питл. Шит пида кен рәпитты.

– Нявремәта хәнты ясәң вәндтәты әмәщ?

– Ма хущема вәндтәйдты әмәщ, щит эвет

па пухәт урокәт эвәдт ән хунтәйдләт. Идатн ихушъяң класс вәнты дывел вәндтәсум. 9-мит класс юпийн ар хуят ашкола етшуптәсәт, хәшум лапәт эви ихушъяң класс вәнты рәт ясәң вәндтәсәт. Дыв щикүш хәнты ширн яма путәртты ән питсәт, ищипа итәх ясәңәт лупты вәндсәт. Рәтләд юдн рәт ясәңән ки путәртсәт, щи пурайн ләдн дыведа ашколайн хәнты ясәң вәндтәты кеншәк вәс. Интум щи ясәң нюр английской муй немецкой ясәң иты уша павәтләт. Шәдта рүщ ясәң вәндтәдт, щит пәты итәх хуятәт хәнты ясәң пәды кашды вәдләт. Ма нәмәслум, урокәт ям ширн верты мосл, ләдн ай еха вәндтәйдты әмәщ вәс.

Реональда ОЛЬЗИНА

ВЭЯТН ШЦИ ОДӘНӘН

Касум ашкола – щит шуши мирәт вәндтәйдты хот. 1931-мит олн, хән щи хот вельщи рәпитты питәс, щәта 32 няврем вәндтыләс. Тәм хәтл щи ашколайн 222 эви па пух вәд, щи ех эвәдт нядъяң вет хуят интернатн вәдләт.

Ларьякской ашколая – 174 ол

Валентина Михайловна Пашковская – Ларьякской ашкола кэща не. Лүв мет сыры Кустанайской педагогической институт етшуптас, эхат валеология немуп институт па Западно-Сибирской вэн непекаң хот. Ашкола кэщя хэлум од рэпитл, «Ханты ясаң» непека ши хот одәңән ай павтас.

АШКОЛАЯ – 174 ТÄЛ

2014-мит одн нявремәт вәндтәты хот 85 ола йис. Ши вер 1934-мит одн кимит пүш ашкола пүншум пура эвәлт дүңәтды. Одаң хот Ларьякән 1842-мит одн пүншсы, церковно-приходской нем тайс. Щәта хәт пух вәндтәйдсәт, кимит одн нивл хуят вәс. Ши тахи 1857-мит од вәнты рәпитас, эхат ашкола-училища йис, хута ай эх хәншты, дүңәтты па рәпитты вәндтәсыйт.

Ашколаев сема питум хәтла «Сюбилеем, родная школа!» немуп киника есәлдсүв. Шитн хәншсүв хотэв вәлупсы одәңән па хуйтат щәта рәпитсәт. Хән Вулад Отечественной дадь питас, 1941-мит одн хә эх худыева даля мәнсәт, тәп эвет юдн хәшсәт. Шимд эви вәс, щит пәты ашкола ләп тәхарты вүтьшийдсы. Кәртәң мир па учителят Сталина пицма хәншсәт. Лүв ши хот ләп тәхарты ән еслас па дадь пурайн ашкола рәпитас. Кимит вер Мария Петухина одәңән вәд. Лүв одәң хуятәт эвәлт вәс, хуйтат шуши мир кәртәта касәлдсәт непеклы эх вәндтәты. Щәртәң эхн ших вәдсы. Ши не Ларьяк хуши шависы, нявремәт нәдам ши тахи вәлемәты яңхләт.

Юхи хәшум одәтн ашколайн 120-126-кем эви-пух вәд па 80-85-кем ай няврем садика яңхәд. 50-кем процент – щит шуши ай эх. Тәм йисн ашколаев нявремәт давәдты хот пида ияха кәрәтсы, щит пәты интум ай пушхәт иши вәндтәлүв. Яртыяң классәт вәнты

кашәң хот йитн 12-14-кем пух па эви вәндтәйд. Одаңмит классәт интум вәна йисәт – 19-20-кем хуят араттыя.

МОСТЫ АРАТ РЭПАТНЕК ВӘД

Мосты учителят мүн хушева иса вәдләт. Тәм одәтн аршәк айлат эх ашколайн рәпитты питсәт. Мәнум одн айлат хә вүсүв – щит история, обществознания па география вәндтәты хуят. Лүв апрәң па ар вер вәты хә, тәм ванән «Учитель года» немуп кәсупсыя яңхәс. ОБЖ вера вәндтәты хәннехә иши айлат. Мүн хушева хә эх иши учителя рәпитләт, щит физкультура, ОБЖ, история, информатика, вертутәт вертыя вәндтәты хуятәт. Ма сыры па ашколайтән рәпитсум па вәдем, ши хотәтн иса шимд хә хуят рәпитас.

Пәмашипа Нижневартовской район кәщайта, дыв унтасәдн учитель-лүв вәдты хот таййләт. Рәпатнеклүв күтн 80-кем процент хуят тәм кәрт эвәлт вәдләт. Щит Андрей Владимирович Кузнецов, Александра Александровна Симона, Андрей Николаевич Гречушкин па па эх. Нявремәт давәдты хотн иши ар кәртәң хуят рәпитл.

ЯМ ПУРМÄС ВӘД

Айшәк нявремәт вәндтәйдты ашколайн интум йилуп ширн вәндтәйдләт, щит пәты мосты арат йилуп пурмәсәт таййләт. Кашәң хот йитн интерактивной сохләт вәдләт, нявремәт вәндтәты эх компьютер,

проектор па па утәт таййләт. Вән эвет па пухәт иши ешайн йилуп ширн вәндтәйдты пиньшәләт, дыведа па йилуп пурмәс ләтсүв. Интернет ашколайн вәд, тәп вера айлта рәпитл.

РӘТ МҮВ ВӘЛУПСЫ ВӘНДТÄЛÄТ

Хәнты ашкола национальной нем тайс. Күш щит хулт вүсы, ишипа «Культура народов Севера» немуп вер па рәт ясаң ай эх вәндтәләт. Щәлта «Охотоведение и рыболовство» немуп вер вәд. Ши урокәт пурайн нявремәт вән хуят пида вәнта яңхләт, щәта вәнтыты, картсесы омәсты, хүд вәдты па пурмәс верты вәндтәйдләт. Пухәт па эвет ши урока яңхты сәмәңәт. Ши тумпи лыв сәк кәрәтты па әнтәсты иши вәндтәйдт.

ХУДЫЕВА ИШИРН ВӘНДТЯЙЛÄТ

Шуши нявремәт муй нүм мүв эвет-пухат худыева и хураспия вәндтәйдләт. Пулыя тәп ши нявремәт вәндтәйдләт, хуйтат әңкидалн-ашидалн атма енмәдлйт. Нәдвуда вәдты эх нявремәт күтн иши яма вәндтәйдты ай эх вәдләт. Тәм йисн йилуп поступсәт рүвн мәшәң нявремәта иши ашколаев хуши вәндтәйдты рәхд. Сыры

дыв тәп коррекционной ашколайн вәндтәйдсәт. Ивәнтды мәшды эвет-пухәт па мәшәң хуятәт вәндтәты күш давәрт, ишипа учительлүв щит верләт.

Ай эхлүв ашкола юпийн Томск, Омск, Тюмень, Пермь, Санкт-Петербург, Екатеринбург вошәтн институтәтн вәндтәйдләт. Яртыяң класс юпийн ар хуят Нижневартовск хуши рәпата непеке холумтләт.

ЕГЭ ЯМ ПА АТУМ ВЕР

Тәм пүш хәт хуят ихушъяң класс юпийн елды вәндтәйдты питләт, яртыяң класс яң хуят етшуптәләт. Кашәң од эвет-пухәт худыева экзаменәт тўңшираңа мәдәт. Итәх хуятәт 70 мултас бала мәдәт, щит ям вер.

ЕГЭ верн ям ут – щит няврем ипүш экзамен мәд. Мүн вәндтәйдмевн мет сыры ашколайн экзамен мәсүв, эхат институт хуши. Щәлта ЕГЭ унтасн арсыр институтәта непекаң китты рәхд, сыры тәп и тахия щитәт мәты мосәс. Яң мултас од щит унтасн айлат эх экзаменәт мәдәт па щит верты вәндсәт. Тәп кашәң од ши ут йилуп ширн верәнтды, щит пәты мўневәнәдам йилуп верәт уша павәтты мосд.

Реональда СУРЕЙСКАЯ

Ханты па вухаль моньщят етсат

Там ванан «Ас-угорской мир моньщят» немпи йилуп киника етас. Ши кинишка ханты, вухаль па рущ яснат ханшман вад. Ай кер тыдас 3-мит хатлан Ёмвошн Ас-угорской мират институт лунатты хотн там киника юхтум мира вандтасы па мойдасы.

Мирхота ханты па вухаль нявремие аңкидал, ащидал, аңқаңкидал пида юхтылдсат. Эмаш вас вантты, эвет па пухат рет мир дематсун

дематдюман васат.

«Ас-угорской мир моньщят» кинишка вухаль не Светлана Динисламова па ханты не Галина Нахрарева

дешатсанан. Ханты ясанан щата ханты хе Николай Никитович Нахрарева моньщдал ханшман вадлат. Лув Шурышкарской район Машпан кертан сема питас. Шит щимаш мутрайн хе вас, арат ханшас па арийс, моньщят моньщас, ханты мир юнтупсат дешатас, уххуль путрат путартас, шуши мир арсыр еманхатлат верантас.

Мослупты, хути «Ас-угорской мир моньщят» киникайн кат моньщ йис киника эвалт вусыйнан. Ши киника 1939-мит олн вухаль ясанан Мария Яковлевна Чернецова ханшас. Вухаль ясанан там киника вухаль неант Мария Кумаева, Евдокия Ромбандеева, Татьяна Садомина

па Татьяна Слинкина моньщят дешатсат па ханшас. Ши утат дыв рет ехдал эвалт ханты ханшийлдсат.

Мирхотн вухаль эвие-нан юхтум пушхиета шуши мир амаматышет путартсанан. Ши юпийн нявремат киникайн мойлуптасыит па ента пасанан омасман там моньщят хуват хурат ханшас. С. Динисламова нявремата лупас: «Мун айтедн аңкилун, аңқаңкилун, щацилун моньщсыюв. Ши моньщят хуват мун арсыр ям верата вандтасыюв. Ланхадум, ладн нын, тынан нявремие, ши моньщят лунатсаты па уша версаты, дыв вандтат яма, шакпака вадты, мувев яма лавадман тайты».

**Надежда
НОВЫХОВА**

Киникайт лунатты хот айкелат

2016-мит ол Нявремат ола алыщасы, щит паты округевн арсыр мирхотат нявремат пата па дыв олн верантдыт. Муй верлат окружной киникайт лунатты хот ех, ши олн манема ши тахи кеша не Ольга Павлова путартас.

Ай кер тыдас олнмит хатлатн Ёмвошн Югра мувевн вадты киникайт лунатты хотат кешайт актыйлдсат. Щимаш мирхот кашан ол и пущ верантды. Щата дыв вадты нущайт олн лунаттат. Там олн мирхотн ясан манас киникайт лунатты там ех олн – нявремат, каша-маш тайты ех, па муват эвалт юхтум ех, мун мувевн ай кертатн вадты мир.

Ольга Михайловна лупас, хути манум олн Кондинской, Нижневартонской па Сэрханл районатн вадты ай кертат пата «библиобус» немпи тутан хопат дэтсыйт. Щата кертат хуват мир паты киникайт ши эхлатн тедыт.

Нявремат верат эхтын рэпитты кеша не Татьяна Моховикова мирхотн путартас, хути Югра мувевн

детской общественной советат рэпитлат. Елды округ иса киникайт лунатты хотатн щимаш тахет верантдыт, ладн нявремат киникайт лунатты вернухалумты па мулаты йилуп верат верты щир ат тайсат.

Ольга Павлова ясан щирн, округевн вадты библиотекейт кашан ол нетупсы вухатн мадыт, ладн ши вухатн дыв йилуп па мосты киникайт дэтты веритсат. Щадта там 2016-мит ол вущ эвалт кашан лунатты хота газетайт па журналат ханшанщты щира вухат маты питсыйт.

Кертан ех пида путартмемн дывлуплат, итэх кертатн лунатты

хотатн шуши мир верат хуват шимд киника вад. Ольга Михайловна лупас, хути кертан лунатты хотата иса киникайт районной библиотеке эвалт ара китыйлдыт. Щадта окружной лунатты хот сайт хуца обменно-резервной фонд вад, хута щата вадты иса киникайт ханшман вадлат: www.okrlib.ru/kollegam/knigoobmen. Ши киникайт пища ханшман лунатты хотата вохты рэхл.

Ольга Павлова ясан щирн, округ мир киникайт лунатты вуты щира антэ тэп лунатты хота юхты йлдат. Интам дыв сайт хуши ши киникайт лунатты щир тайлат, щата «электронный каталог» тахия лунты мосл.

Надежда РАГИМОВА

ВЭЯТН ШИ ОЛӘНӘН

Югра мувевн 231 киникайт лунатты хот рэпитл. 2015-мит ол сухантты едпийн лунатсы, хути Югра мувевн 67 процент мир пата киникайт лунатты хот вад. Ши хотат верты рэхл тэп ши тахетн, хута 500 - кем ханнехэ вад. Югра мувевн ар керт, хута шималшак мир вад.

Общинайл ол҄ҢҢн айкел т҄с

Касум вошн Нуви с҄ңхум район҄н ямкем арат ол м҄р х҄нты х҄ Андрей Александрович Ерныхов р҄т ширн т҄йты «Ощ ол҄Ң» немуп община л҄щ҄т҄с. Т҄нлуп тыл҄щ 17-мит х҄т҄лн Касум воша янхмемн ма л҄в пил҄да немасыя в҄йтантийдсум па общинайл ол҄ҢҢн иньщ҄ссем.

– Андрей Александрович, м҄та ол в҄ш эв҄лт н҄Ң т҄м общинаен п҄ншс҄н па муй п҄та щим҄щ хурам҄Ң немн м҄с҄н?

– Ма, вант҄, Амня юхан х҄ па Х҄лдорн сема питсум. Ощ ол҄Ң – щит иимем р҄т м҄в҄л. Йис пурайт в҄ш эв҄лт щи ай х҄нты к҄ртыен҄н Вагатов҄т па Тарлин҄т в҄с҄т. Щит п҄та, х҄н р҄т общинаем версем па мурт҄Ң в҄л҄т т҄йты питс҄в, ма Ощ ол҄Ң нем йилпа л҄щ҄тум р҄питты т҄хема м҄сем. Щи ай к҄рт҄н катра ям ар х҄ннех҄ в҄с. ҄х҄т щи ҄хл҄в хулыева ҄нт҄ма йис҄т. М҄Ң р҄т ширн т҄йты община вермевн щиты н҄м҄сс҄в, хуты к҄шкепа щи йис т҄хийн йилпа хуят҄т в҄л҄ты питл҄т, в҄ды лав҄лты шир҄та елды катл҄сыйлты в҄янтл҄в. Касум совхосн р҄питум х҄нт҄т, м҄та ҄х пенсияя р҄тыщ҄ты м҄нс҄т, ма сырыя ияха ҄к҄тсум па лывпил҄да путрем҄сум, хуты р҄т ширн т҄йты община м҄нева л҄щ҄тты мосл. Ол҄Ң пурайн лап҄т х҄ннех҄ м҄Ң хушева в҄с.

– Х҄н щим҄щ р҄питты т҄хи п҄ншс҄н, алпа, м҄тты к҄щайтн мул҄т҄йн н҄тс҄йн муй ҄нт҄?

Н. Вахверум-хур

– ҄нт҄. Немудты н҄тупсы ҄н па вантс҄в, муй ширн веритс҄в, щиты щи «Ощ ол҄Ң» немуп р҄т общинаев л҄щ҄тс҄в. Юхи х҄шум ол҄тн ма Касум воша юх҄тсум па иса т҄та в҄л҄ты питсум. Л҄Ң҄н, с҄сн па товийн, вант҄, иса щи ай к҄ртемен в҄лдум: х҄лмуйвойвелп҄сл҄л҄дум па воньщ҄мут ҄к҄тл҄дм.

– Нын в҄ды нюхи, алпа, х҄ннехуят҄та ел тыныты шир т҄йл҄ты?

– Вет҄яҢкем в҄ды м҄Ң р҄т общинаевн сырыя в҄с. Т҄нял олн ар пел҄к вой нух хурс҄в па в҄ды нюхи ел тыныс҄в. Ин т҄п яҢ мул҄тас в҄ды х҄щ҄с. Х҄н м҄Ң хушева арсыр х҄нты мир ем҄Ңх҄тл҄т м҄нс҄т, щи щос пурайтн иса х҄ннехуят҄та нюхи тыныты веритс҄в.

– Муйс҄р х҄л велп҄сл҄л҄дты па м҄та т҄хия тыныты веритл҄ты?

– Х҄л т҄м йисн т҄п м҄нева летут п҄та велп҄сл҄л҄в. Катраиты, сорт҄т, мевт҄т, щап҄р҄т муй кел҄щи х҄л҄т иса велл҄в па мурт҄Ңа ит҄х пурайн сурх҄т муй пиш҄ян҄т па ликумл҄т.

– Андрей Александрович, ин н҄Ң Касумн в҄л҄ты питс҄н

В. Енов-верум-хур

па р҄т ширн верум общинаен па м҄та х҄йн ел҄ы т҄йл҄ты?

– Ин Ф҄дор Савватеевич Канев яйл пида р҄т община в҄л҄т лав҄лман в҄лд҄Ң҄н. Ширн х҄шум в҄дылам лыв таш҄л хуща ес҄лс҄лам. Пухдам вошн р҄патат҄йлд҄Ң҄н пав҄лды пида вул҄кем҄ты иса ҄н веритл҄Ң҄н.

– Еша в҄л «В҄деҢ ҄х» ем҄Ңх҄тл нын хущана Касумн м҄нты питл, ин н҄Ң, алпа, катра ширн шив к҄сты янхл҄н муй ҄нт҄?

– ҄нт҄. Ин хуты юхи х҄шум ол҄тн иса ҄н к҄слум. Щит п҄та воньщ҄мут тыныты питл҄дм.

– Андрей Александрович, т҄м йисн р҄т общинайн в҄ды лав҄лты вер нухалумты р҄хлмуй ҄нт҄?

– В҄ды т҄йты па лав҄лты вер – щит вера лав҄рт҄Ң р҄пата. Щи пурайн н҄Ң р҄тыщ҄ты вер иса юрем҄л҄н. Атлх҄тл войл҄н вал҄ем҄ты мосл. Лывела ар ҄р па щом м҄л҄н, щи унтасн в҄дыл҄н т҄ла҄на па яма в҄л҄ты питл҄т па н҄Ң҄на ищи ям. Щит п҄та айлат ҄хл҄в ҄н кашащл҄т щим҄щ р҄патая катл҄сыйлты.

Владимир
ЕНОВ

Йис мир ям ясңат сащсәт

2011-мит олд вўш эвәлт хәтмит пўш «Торум Маа» музейн «Тыләщ поры» версы. Па мирәт иты Ас угрәт катра йисн ищи вой-хўд велпәсдум па вергут вермел юпийн поры верәнтсәт. Хәнтәт па вухәдәт Тыләщ поры тәнлуп тыләщ вўш эвәлт ай кер тыләщ вәнты пориләсәт. Тыләщ лапәттү поры етн версы, хән тәрүмән тыләщ нух етәс. Щи пурайн доньщ пәсан, вўрт пәсан хонәңән шуши ех Тыләщ пух пойкасәт, дәдн лўв мирева ар вәнт вой па хўд ат китәс, хәннехәйт тәдәң ешн, тәдәң кўрн ат вәсәт.

Ханты моньщәт хуши Тыләщ – щит айлат хә муй пирәщ ики, Хәтл па Тыләщ пух – именән-икенән. Ас-угорской театрән рәпитты ех каш хәрн вәдүм мира лүңәлтуп вандтәсәт, хута эвие әңкел-әщел па щәщел иньщәсәс, муй пәты тылщә лўй шәшты ән рәхл? Лўв эвәлтәдә уша верәс, тыләщ хәрмәтләл, хән лўйн шәшды. Щәлдә лўв уша павтәс, муйсәр тәрүмхәдәвтпитл, тыләщ пелы ки вантты. Уша верәс, хән амп-хәс тыләщ хуши вана ки йил, щи пурайн камн ищки питл. Хән хўвшәк тәхийн вәд, щи пурайн камн меләк питл.

Муй пәты тыләщ ая ювәнтәд па әхәт нух енмәл? Щәщи хиднеңәлә лупәс, илатн Тыләщ Най па не пидә тывелт-тухелт Тыләщ пухтадтыпитсәңән пащихәкәтнамәншәсәңән. Тыләщ Най щихәйл эвәлт сәм пўд еша павтәс, щи ут эвәлт еңта путалы верәс па няврем юкана енмәдты питәс. Хәдмит хәтәдн ай няврем вән хәя нух енмәс, әхәт па щи ай пушәха йис. Щи юпийн Тыләщ Най пухәд йилпа енмәдтсәдә, лўв па щи вәна енмәс па әхәт ая йис. Хәтл Най ия вева йис щиты лўвед енмәдты, йилпа еңта путалыя версәдлә па тәрма нух вушкәсәдә: «Ма әрәм ән

тәрмәс нәңен енмәдты, тәрүмн ат енмәддйин». Тәрүм хуши щи путалы тылщә йис па сыры иты вәна енмәл па ая йил.

Щи юпийн каш верты хәра шуши мир похәтүрәт юхәтсәт па лупсәт: «Тови вош юхтәс, тови вош юхтәс! Тови вош пўд вохәл, тови вош пўд вохәл. Хўды-хўды тел вохәл, хўды-хўды пўд вохәл. Йилуп Най пух етәс, йилуп вой пух етәс. Теләң хотн омсаты, теләң нурийн омсаты. Вәнта мәнты хәтлән, йиңка мәнты хәтлән, йиңк вой теләң хот тәятн, вәнт вой теләң хот тәятн. Дәпәң тәдты ки вәс, дәпәң теләңа ат йил. Лупас тәдты ки вәс, лупас теләңа ат йил».

Щәлдә мойңәххудыева Доньщ пәсан, вўрт пәсан хонәңән ияхә әктәщсәт. Ханты мирйисверәтвәты ики Тимофей Молданов Тәрүм ащия, Тыләщ пуха пойкасәс. Тыләщ пух лапәттүм юпийн емәнхәтәдн вәдүм мир кўтәдн доньщ тәхсәт, әхәт ләнтәң пәсанән, мавәң пәсанән шай яныщсәт.

Лўңәлтуп па «Тылащ поры» верты едпийн мойңәххәт шәпи навәртсәт, кел тәдсәт, ампәң әхәдн яңхсәт па хәнты дәмәтсүхн хур вўсәт. «Спасение Югры» кәщә хәя нәтты не Людмила Алферова хәнты па вухәд мирңән вәдүпсы дылңуптәты хәйңәна, щит Валерий Шульгин па Рудольф Меров, «Хранитель традиций» мевәл посңән катлуптәс. Щи пурайн лупәс, «Тыләщ пори» сыры тәп хотәң әхн верәнтсы, тәм йисн Югра хўваттийн армирн пориләты питсы. Щит пәты ай кер тыләщ 18-мит хәтәдн катра йис вўш эвәлт вәдты Ас-угорской порыя «Торум Маа» музея шәңк ар хуят юхтыйлсәт, итәхәт нявремдәд пидә вәсәт. Тәм вер округ депутат Татьяна Гоголева вух унтасн ләщәтсы. Щәлдә ТОО «Культура», Югра этноспорт, ездовой спорт тәхетн рәпитты мир па Ас-угорской айлат ех щит верты нәтсәт.

Реональда ОЛЬЗИНА

Ханты ясанг (Хантыйское слово) №6 (3450), 24.03.2016

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных
и внешних связей Ханты-
Мансийского автономного
округа – Югры

Редакция

Главный редактор –
Решетникова Р.Г.
Телефон (3467)33-36-82
Заместитель главного
редактора – **Вах Н.И.**
Ответственный секретарь –
Новыхова Н.В.
Телефон (3467)33-24-02
Телефон (3467)33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г.Ханты-Мансийск,
ул.Комсомольская, 31
тел./факс (3467)33-17-52
E-mail: luima@ugracom.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:

ООО «Новости Югра-
Производство» г. Сургут,
ул.Маяковского 14.

Подписано в печать:

по графику 24.03.2016 г.
в 9.00.; фактически
24.03.2016 г. в 9.00.
Индексы **04393, 54393**
Тираж **2210** экз. Заказ **155**
Цена свободная

Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере
связи, информационных

технологий и массовых
коммуникаций по
Тюменской области, ХМАО-
Югре и ЯНАО. Свидетельство
о регистрации ПИ №ТУ 72-
00796 от 23 января 2013г.

Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает точку
зрения
редакции.